

JUDISK

K R Ö N I K A

DET NYA HOTET

ANTISEMITISM I GAZAKONFLIKTENS FÖLJD

Ledare av Jackie Jakubowski • Bokrecensioner och reportage • Anneli Rådestad intervjuar Gabi Gleichmann • Etgar Keret om Israels andra krig
Louise Epstein skriver om sin judiska förebild • Henry Bronett kåserar
TEMA "Det nya hotet" med bl.a. Robert S. Wistrich, Lizzie Oved Scheja
Inger Alestig, Helene Löow, Henrik Bachner och Lars M Andersson

3
2014

ÅRGÅNG 82 • SEPTEMBER 2014
SIVAN 5774 • PRIS 100 KR

BILDEN

Bilden ovan: Tre tusen rabbiner, deltagare i årets internationella konferens arrangerad av den chassidiska rörelsen Chabad utanför dess högkvarter i Brooklyn, New York. De kommer från 77 länder där de sprider sin andlige ledare, rabbin Menachem Mendel Schneersons lära.

Bakom varje framgångsrik man finns en kvinna: årets sammankomst för Chabadrabbinessor (stora bilden).

Europas förhållande till judarna på väg mot "normalitet".

en uppmärksammas artikel av Robert S. Wistrich, professor i europeisk-judisk historia vid Hebreiska universitetet i Jerusalem, ställer författaren en smärtsamt oroande fråga: "Bevittnar vi början till slutet av den europeiska judenheten?" Han räknar upp exempel på det högerextrema, populistiska och nazistiska arvets gods som gör sig påmint i dagens Europa: I Ungern och Grekland marscherar nazister på Budapests och Athens gator. I Ryssland sprids antisemitism av både Putin-anhängare och nynazistiska bolsjeviknationalister. I Polen, där judiska kulturfestivaler avlöser varandra, förblir antisemitismen på en konstant hög nivå i samhället. I centrala Paris marscherade i våras tusentals arga män mot landets judiska minoritet; för första gången sedan andra världskriget ropades det slagord som: "Bort med judarna från Frankrike!"

EU:s organ för mänskliga rättigheter har publicerat en rapport om antisemitismen i ett stort antal europeiska länder, som bekräftar denna oroväckande bild. Den dystra sanningen är att Europas judar idag än en gång är förföljda, hunsade och fysiskt hotade. Vi är uppenbarligen på väg mot den "normalitet" i Europas förhållande till judarna som i två tusen år kännetecknats av omgivningens besatthet av allt som har med judar att göra. Betänk bara alla dessa konspirationsteorier – från *Sions Vises Protokoll* om judiskt världsherravälde och ansvar för terrorattackerna elfte september – till andra mer eller mindre galna idéer där "judarna" alltid spelar en huvudroll.

Wistrichs fråga om vi idag ser början till slutet av den europeiska judenheten är på gränsen till retorisk. Vilken annan slutsats kan man dra av den senaste tidens lavinartade utveckling med verbala och, allt oftare, fysiska hot mot enskilda judar, angrepp på synagogor, skolor och judiskägda butiker? Parallellerna med stämningarna under tidigt trettioital är uppenbara. Situationens allvar har uppmärksamats också av historikern Deborah E. Lipstadt i den nyutkomna boken, *Why Jews Are Worried*.

Hon skriver: "Tidigare, när man frågat mig om läget i Europa, har mitt svar alltid varit: 'Nej, det är inte en upprepning av 1939, det är inte en ny Förintelse som väntar vid horisonten'. Det är en stor skillnad: när judar angrips idag tiger inte våra politiker, och polisen ingriper. Men efter att under Gazakriget hört talkörer vid antiisraeliska demonstrationer i Berlin skandera 'Judar, judar, fega svin!' och 'Hamas, Hamas; Jews to the gas!', och efter att ha bevittnat hur judar denna sommar jagades genom Paris gator och fick söka skydd i en synagoga, har jag insett att jag nog varit för optimistisk i fråga om judisk framtid i Europa."

Både Wistrich och Lipstadt talar klart om varifrån det överväldigande hotet kommer: "De allt mer isolerade

"BEVITTNAR VI BÖRJAN TILL SLUTET AV DEN EUROPEISKA JUDENHETEN?"

judiska minoriteterna i en stor del av Västeuropa har blivit föremål för islamistiskt våld och hot om våld grundat i muslimsk antisemitism. Ingen annan etnisk-religiös grupp i dagens Europa har, som judarna, tvingats att vidta drastiska åtgärder för att trygga sin säkerhet."

Att inte låtsas se det, att inte klart och tydligt fördöma det och inte öppet bekämpa det – kanske i rädsla för att bli anklagad för islamofobi – är att blunda för verkligheten och svika hatets offer.

Det sägs att historien inte upprepar sig. Det är ingen tröst. Antisemitismen har överlevt och de som hatat och hotat judar har alltid hittat nya sätt att angripa oss. Idag är det den israelisk-palestinska konflikten och Israels politik som av judehatare används som en förevändning. Men, som historikern Helene Löw skriver i detta nummer av Judisk Krönika: "Palestinakonflikten skapar inte antisemitism, den aktiverar ett redan existerande judehat."

Omslagsbild
av Cecilia
Undemark

8 EN ODÖDLIG TRADITION
Anneli Rådestad intervjuar
Gabi Gleichmann.

22 KÄNSLOR OCH MINNEN
Av Willy Silberstein

24 KÄRLEKEN TILL EN BYGGNAD
Peter Freudenthal om
Norrköpingssynagogan.

31 "BÖRJAN TILL SLUTET?"
Robert S. Wistrich om Europas
judiska minoritet.

33 ETT LATENT HAT
Helene Lööw om den alltid
närvarande antisemitismen.

34 BÅDE HOTADE OCH PRIVILIGIERADE
Bernard Edinger rapporterar
från Paris.

38 UNGERN INTE SOM FRANKRIKE
Inger Alestig rapporterar från
Budapest.

43 EUROPEISK UNDERSÖKNING
Av Lars M. Andersson och
Henrik Bachner.

48 "ISRAEL BÄR SKULDEN. ALLTID"
Betraktelse av Lizzie Oved
Scheja.

54 ISRAELS ANDRA KRIG
Etgär Keret om ett inbördeskrig.

68 MIN JUDISKA FÖREBILD
Louise Epstein möter Isaac
Bashevis Singer.

71 "JAG VILL INTE RESA NÅGONSTANS, OM JAG MÅSTE"
Ett kåseri av Henry Bronett.

Judisk Krönika

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Jackie Jakubowski
redaktion@judiskkrönika.se
tel: 08-660 70 62

UTGES AV

Stiftelsen Judisk Krönika

REDAKTIONSRÅD

Anders Carlberg, Lasse Dencik,
Eva Ekselius, David Frenkel,
David Grossman, Paulina
Neuding, Ricki Neuman, Anneli
Rådestad, Nina Solomin

ANNONSAVDDELNING

Thomas Wolff
tel: 031-28 50 95
mobil: 0708-580451
annons@judiskkrönika.se

EKONOMI, ADMINISTRATION OCH PRENUMERATION

Dina Markovich
tel: 08-660 38 72 onsd, fred.
administration@judiskkrönika.se
prenumerationspris 395 kr/år
studerande 250 kr
till utlandet 495 kr
lösnummerpris 100 kr
plusgiro 54 120-1

ADRESS

Box 5053, 102 42 Stockholm
Hemsida på internet:
www.judiskkrönika.se

Utkommer med 4 nr per år.
Nästa nummer: 21 dec. 2014
Manusstopp: 10 nov. 2014

Tryckt hos Grafiska Punkten
Producerad av Gabor & Co
issn 0345-5580

Prenumeration på Judisk Krönika
ingår i medlemsavgiften till
Judiska Församlingen.
Adressändringar skall meddelas
den lokala församlingen.

Citera oss gärna, men ange källan.
Förbehåll mot elektronisk
publicering måste meddelas
av artikelförfattaren.

Medarbetare i detta nummer

**ANNELI
RÅDESTAD**
är journalist
vid Sveriges
Radio, ingår i
Judisk Krönikas
redaktionsråd.

**HENRY
BRONETT** är
skådespelare,
författare och
poet, verksam
inom film, cirkus
och teater.

INGER ALESTIG
är kulturredaktör
på tidningen
Dagen.

ETGAR KERET är
israelisk författare,
och filmregissör;
hans senaste bok
på svenska är
*Plötsligt knackar
det på dörren*.

**LIZZIE OVED
SCHEJA**, född
i Tel Aviv, är
skribent och chef
för föreningen
Judisk Kultur i
Sverige.

**LOUISE
EPSTEIN** är
författare och
programledare
på P1, Sveriges
Radio.

HELENE LÖÖV
är docent i historia
vid Uppsala univer-
sitet, författare
till flera böcker
om nazism och
högerextremism.

**PETER
LUTHERSSON**
är docent i littera-
turvetenskap,
verksam vid Axel
och Margaret
Ax:son Johnsons
stiftelse.

**PETER
FREUDENTHAL**
är konstnär född
i Norrköping;
han har ställt ut
i USA och en
rad europeiska
länder.

Yael FEILER är
författare och
universitetslektor
i teaterstudier,
verksam vid
Göteborgs
universitet.

En uppskattad nyårspresent.

Beställ en gåvoprenumeration på Judisk Krönika till Dina vänner!
Både beställaren och gåvomottagaren får första numret
av tidningen från 1932 utan extra kostnad.

Gör så här: Klipp ut och sänd nedanstående talong till Judisk Krönika.
Du får sedan ett inbetalningskort och ordnar med presentkort från Dig till den Du vill uppvakta.

Ja tack, jag vill beställa en gåvoprenumeration på Judisk Krönika

Ett år 395 kr, 495 kr till utlandet och 250 kr för studerande

GÅVOADRESS:

NAMN

ADRESS.....

POSTADRESS.....

BESTÄLLARENS ADRESS:

NAMN.....

ADRESS.....

POSTADRESS.....

JUDISK KRÖNIKA Box 5053 102 42 STOCKHOLM TEL 08-660 38 92 E-POST: JUDISK.KRONIKA@TELE2.SE POSTGIRO 54 120-1

”Men vad hade ni väntat er, mina vänner?”

Med sorg och, det måste jag erkänna, även med en viss besvikelse, läser jag era brev, mina vänner i Israel.

Ni är bedrövade. Det förstår jag. Efter det fjärde krig, som har påtvingats er och som ni har vunnit, har ni för fjärde gången förlorat freden. De besegrade uppträder som segrare. Ni utsätts för utpressning – både från era fiender och från era vänner. Era söner, som skulle fullborda verket, står vid fronten. Och över nästan varje hus vajar osynlig den svarta flaggan.

Ändå är det inte bara sorgen över den förlorade segern och de förspillda människoliven som talar ur era brev. Det som mest tynger er är, om jag inte misstar mig, ensamheten och den fördömande attityd som nu möter er från omvärlden i stället för beundran. Bristen på solidaritet. Otack.

Men vad hade ni väntat er, mina vänner? Måste jag, juden i diasporan, tala om för er att israelerna är judar? Trodde ni att ni bara kunde vara israeler? Och skulle detta ens vara önskvärt? Är det inte judendomen som förenar oss alla, dem som har

kommit hem och de hemlösa? Trodde ni verkligen att sionismen, som nästan har förverkligat alla sina mål, också skulle göra slut på den fientliga inställningen till judendomen?

Vad hade ni väntat er? Judarnas militära duglighet betecknas som aggression. Ert storslagna uppbyggnadsarbete är bakslughet. Er socialism är en judisk socialism, och alltså inte besläktad med den socialistiska världens socialism. Er livsvilja är nationalism. Och er fredsvilja kallar man feghet.

Vad hade ni väntat er? Ni har odlat upp öknen. Ni har fört med er den västerländska civilisationen till österlandet. Ni har lärt analfabeterna läsa och skriva. Ni har skapat framåtskridande i två världsdelar. Ni har trotsat en tiofaldig övermakt. Och ni har lyckats överleva. Att livet har triumferat över döden kommer man inte att förlåta de överlevande.”

Judisk Krönika sep. 1974

FOTO SARA LOEFLE

ROLAND LOEFLE, STYRELSEORDFÖRANDE I STIFTELSEN JUDISK KRÖNIKA, HAR ORDET

”Framtidsarbetet har börjat”

Judisk Krönikas fortsatta existens är inte självklar. Flera av våra framtida målgrupper har medietvanor inom områden, där vi knappast syns eller hörs; ingen vet hur länge vår utformning som papperstidskrift överlever. Samtidigt har Jackie Jakubowski aviserat att han inom de närmaste åren kommer att lämna Krönikan; vår fantastiske chefredaktör är unik och blir därför svår att ersätta.

Judisk Krönikas styrelse har normalt två huvuduppgifter; dels värna Krönikans existens och riktlinjer, dels välja och stödja vår chefredaktör. Våra stora

utmaningar just nu kräver ett extra skickligt ledarskap av styrelsens medlemmar; vi ska driva en klok process för att kunna välja och attrahera en ny ledning för framtidens Judisk Krönika.

I våras samlades styrelsen till ett framtidsseminarium, som var starten på vårt framtidsarbete. Vi fick värdefull hjälp av Kulturrådets Signe Westin, Dramatenchefen Marie-Louise Ekman och Judiska Centralrådets ordförande Lena Posner-Körösi. De framhöll bland annat Judisk Krönika som föredöme för Sveriges minoriteters kulturtidskrifter. Det hedrar och förpliktigar.

Vi behöver även synpunkter från våra läsare. Skicka gärna dina tankar och tips till JK@Loefler.com Om du tar dig tid att skriva till oss, har vi stort intresse av att fundera över ditt bidrag.

Styrelsen består för närvarande av George Braun, Anna Bromberg Sehlberg, Kjell Dabrowski, Stefan Einhorn, Ludvig Josefsberg, Sharon Jåma och undertecknad. Du är välkommen att vända dig direkt till någon av oss, om du föredrar personlig kontakt framför e-post. Maila namnet på den du vill bli uppringd av till JK@Loefler.com